

qui utique pertinet ad chiliastas. Hinc ille diserte appellat pro regno millenario ad testimonium *novae prophetiae*, quo nomine Montani, Priscillae et Maximillae deliria designare solet (cf. contr. Prax. c. 1. 30; de ieiun. c. 1; de resurrect. carn. c. 11.). « Confitemur, inquit, in terra nobis regnum repromissum... post resurrectionem in mille annos in civitate divini operis Hierusalem coelo delata.... Hanc et Ezechiel novit, et Ioannes vidit, et qui apud fidem nostram est, *novae prophetiae sermo testatur* » (1) l. III. c. 24. De Nepote a Dionysio Alexandrino confutato post ea. quae superius dixi, nihil necesse est addere. « Opuscula Lactantii, Posthumiani et Galli (i. e. Sulpitii Severi dialogus cum Posthumiano et Gallo), Commodiani, Victorini Petabionensis, » sicut et « libellus qui appellatur *Nepotis* » in decreto Gelasii Pontificis in Concilio Romano 70. Episcoporum edito omnia relata sunt inter apocrypha, h. e. quae non suscipiuntur in auctoritatem sicut scripta ss. Patrum (Mansi Collect. Concil. T. VIII. p. 151. 170.) (2). Remanet adhuc Q. Iulius

vel 204, libros contra Marcionem coepit scribere anno 15°. eiusdem principis, ut constat ex l. I. c. 15.

(1) Fallitur certe Natalis Alexander, qui (dissert. 27. in saec. I. art. 2.) nomine *novae prophetiae* putat designari Apocalypsin; evidenter enim ab Apocalypsi, quam *Ioannes vidit*, Tertullianus distinguit *novam prophetiam*. Multo magis falsus est Lacunza, dum T. I. c. 5. ar. 2. §. 4. verba Natalis Alexandri inserit in textum, ac si essent Tertulliani, atque ita legit: « *novae prophetiae seu Apocalypsis sermo testatur* ».

(2) Probabilissimum est, rationem cur ad apocrypha reiticerentur horum auctorum scripta, praecipuam et in nonnullis unicam fuisse chiliastum ab eis defensam. Ita mihi persuadet maxime illud, quod in decreto plurimum tribuitur s. Hieronymo, et quoad reiticiendos scriptores fere eius sententia adoptatur. De Rufo c. 9. dicitur: « illa sentimus quae praefatum beatum Hieronymum sentire cognoscimus, et non solum de Rufo, sed etiam de universis quos vir saepius memoratus zelo *Dei et fidei religione reprehendit* » ib. p. 149. Iam vero sunt illi ipsi scriptores, quos s. Hieronymus saepissime simul omnes enumerat et *solo Dei reprehendit* unico ob *mille annorum fabulam*, ut eam appellare solet. Vix ergo dubitari potest, hanc fuisse rationem, cur istis opusculis millenariis non inter Patrum scripta sed inter apocrypha locus datus sit. Quod si verum est, facile intelligis, quo loco saeculo V^o. ea opinio fuerit in Ecclesia Romana.

Hilarion scriptor ignobilis et a nullo antiquorum nominatus (1).

Haec demonstrant, nullum omnino esse latinum scriptorem seu Patrem Ecclesiae in auctoritatem receptum, qui eam opinionem defenderit; Patres graecos esse quidem tres quatuorve millennii assertores, sed eos fere Asianos vel certe cum Asianis cohaerentes, ut totam hanc opinionem potissimum ex unius Papiae viri sanctissimi falsa intelligentia originem traxisse appareat. Quod quidem non solum Eusebius sed etiam Hieronymus confirmat. « Hic (Papias) dicitur mille annorum Iudaicam edidisse *θεωρησιν*, quem secuti sunt Irenaeus, et Apollinarius et ceteri, qui post resurrectionem aiunt in carne cum sanctis Dominum regnatum » Hieron. de viris illust. c. 18. Non solum ergo ea sententia nunquam fuit in communi consensu et « intellectu catholico »; sed imo si comparetur cum multitudine aliter sentientium et doctentium, dici debet fuisse paucorum; quamvis per se spectata et maxime prae sua falsitate dici possit habuisse sectatores multos. Hoc sensu s. Hieronymus conqueritur de *multis veterum*, de *multis ecclesiasticorum virorum*, de *multis nostrorum*, qui ita senserunt, et de *plurima multitudine nostrorum*, qui « in hac dumtaxat parte sequebantur Apollinarium, » quando iste haereticus eandem opinionem saeculo IV. resuscitavit.

Veneratio autem erga illos nonnullos ss. Patres ac martyres, non approbatio doctrinae censi debet, quod Hieronymus uno in loco (in Jerem. XX. 10.) ait: « damnare non possumus, quia multi ecclesiasticorum virorum et martyres ista dixerunt; et unusquisque in suo sensu abundet, et Domini cuncta reserventur iudicio. » Aliis enim in locis multis id ipsum, quod illi viri ecclesiastici dixerant, passim appellat « Iudaicum errorem, dogma Iudaicum, Iudaicam fa-

(1) Falsum est, quod aliqui asserunt, Tichonium Donatistam teste Genadio (in Catalogo c. 18.) docuisse regnum millenarium; immo Genadius testatur contrarium, dummodo rite intelligatur, « Mille quoque annorum regni suspicionem tulit (saepè pro *absoluti*); neque duas in carne resurrectiones futuras unam instorum et aliam iniustorum, sed unam et semel omnium » (Opp. s. Hieronymi ed. Vallarsi T. II. p. 961.).

bulam, somnia, doctrinam iudaizantium. » Ceterum ea opinio propter sensum et consensum contrarium omnium theologorum usque ad recentissimam hanc aetatem sine dubio nunc longe in deteriori conditione est, quam fuerat saeculo IV°. et V^o. tempore Hieronymi et Augustini.

Haec tamen omnia forte prolixius a nobis disputata non ita velim intelligi, ac si mihi fas esse putarem censuram aliquam inurere opinioni millenariorum recentium (id enim nostrum non est); sed eo spectant omnia, ut quae sit in hac re Patrum consensio vel dissensio, atque inde status historicus et theologicus quaestionis cognoscatur, ne iactata veterum Patrum auctoritate nobis illud sinamus. Concludo verbis modestissimis Alphonsi Muzzarelli (Dissert. selectarum dissert. 3^a. de Regno millenario p. 324.): « respondeo, me temperatam millenariorum sententiam non ut haeticam traducere, sed tamen contendo, quod in praesenti tempore sit ad minimum improbabilis, quia ex una parte est destituta omni gravi auctoritate, ex altera vero habet auctoritates contra se gravissimas et ineluctabiles. »

Forte opponet aliquis, de auctoritate praecipua ad quam millenarii appellant, et quae, si eorum sententiam continet, sola sufficit, de testimoniis inquam Scripturae hic nihil esse dictum, adeoque remanere totam difficultatem insolutam. Respondeo: a) scopus nobis propositus et res de qua directe agimus, neque postulat neque permittit exegesis locorum Scripturae, quibus illi abutuntur. Verumtamen b) qui demonstrat intellectum catholicum circa aliquod revelatae doctrinae caput, eo ipso demonstravit, saltem *negative* sensum Scripturae non posse esse eum, qui huic intellectui catholico contradicat. Unde c) possemus fateri, nos nescire quid aliquibus prophetiis Scripturarum nondum impletis et nominatim Apoc. XX. singillatim et in ultima determinatione significetur, et simul affirmare, scire nos quid illae prophetiae secundum « ecclesiasticae intelligentiae auctoritatem » non significant. Ceterum secundum eandem intelligentiam catholicam, quae est canon princeps interpretationis Scripturarum, satis etiam *positive* novimus, ad rei summam quod spectat, quis sensus illis prophetiis

et nominatim Apoc. XX. subsit genuinus. Lege August. Civ. Dei XX. 7. sqq. et reliquos interpretes supra citatos. Itaque d) millenariis asserentibus se pro sua sententia habere sacram Scripturam, respondemus distinguendo: habetis litteram Scripturae explicandae, transmittimus; habetis sensum Scripturae explicatae secundum regulam principem catholicae interpretationis, negamus. Cf. Suarez de Incarn. T. II. disp. 50. sect. 8; Le Nourry Apparat. ad Bibl. Max. PP. T. I. l. II. dissert. 1. c. 2; Muzzarelli l. c.

THESIS XVII.

De modo quo scholarum consensus exhibere possit Traditionem divinam.

« A monumentis quae *immediate* exhibent authenticum iudicium vel consentientem doctrinam successioni apostolicae distingui debent documenta privatae auctoritatis, quae *mediate* deducere possunt in cognitionem doctrinae traditae in Ecclesia. Unde affirmandum est, unanimum et constantem theologorum scholae sententiam de aliqua doctrina tamquam ad fidem pertinente exhibere *mediate* ipsam testimonium successioni apostolicae, atque ita legitimum esse testimonium divinae Traditionis. Neque huic assertioni quidquam officiant sententiae quaedam theologicae, quae aliquando inter theologos communes postmodum obsolevisse feruntur. »

I. Monumenta doctrinae possunt esse profecta ab ipsis custodibus depositi, quatenus sive in Conciliis sive extra Concilia munere testium Traditionis et authenticorum doctorum funguntur, ita ut in iisdem monumentis exhibeatur vel solemne iudicium vel alio modo sufficiens consensus ad doctrinam fidei authentice proponendam universae Ecclesiae. Manifestum est, in huiusmodi monumentis immediate sisti testimonium successioni apostolicae (sive in unitate corporis custodum depositi cum suo capite, sive in capite ad continendam unitatem fidei in corpore) sub ea ratione et conditione, sub qua « charisma veritatis certum » promissum est a Christo (th. VIII. IX. XIII. XIV.). Est ergo in iis testificatio divino-humana, nimirum Spiritus Sancti assi-

stentis et ab errore praeservantis testificatio per pastores et doctores divinitus constitutos.

At quicumque sit consensus in documentis eorum, qui non pertinent ad testes praecordinatos a Deo (Act. X. 41.), in illis per se et secundum propriam auctoritatem spectatis non continetur testimonium eo, quo dictum est, modo authenticum. Exhibent tamen testimonium sufficiens de ipsa Ecclesiae doctrina, ut si necessariae adsint conditiones, ex eis in cognitionem veniamus sententiae authenticorum custodum et Ecclesiae totius; atque ita testimonia quae per se et immediate auctoritatem humanam vel historicam non excedunt, *mediate* sistunt nobis auctoritatem humano-divinam. Hoc fere modo Augustinus contr. Julian. l. I. n. 34; l. II. n. 33. 36. distinguit testimonium Hieronymi presbyteri a testimoniis Episcoporum, illudque urget, quod Hieronymus eruditissimus optime nosset Ecclesiarum orientis et occidentis fidem. Post enumeratas unanimes Episcoporum sententias, subdit: « nec sanctum Hieronymum, quia presbyter fuit, contemnendum putes... qui omnes vel paene omnes qui ante illum aliquid ex utraque parte orbis de doctrina ecclesiastica scriperunt, legit, nec aliam de hac re tenuit prompsitque sententiam » (1).

Ex his principiis iam patet, quae sit et quae non sit consentientium scholarum et theologorum catholicorum auctoritas.

1°. Scholae catholicae inde a XII. saeculo usque ad medium saeculum XVIII. universim spectatae et multo etiam magis scholae theologiae de quibus agimus, sub tutela erant et sub sollicita providentia Ecclesiae. Consulto loquor de scholis antiquioribus, quia in illis relationes, de quibus dicturus sum, quoad *ius et factum* sunt evidenciores; in recentioribus autem quamvis *ius* fundamentale mutari non possit, *factum* tamen non semper et ubique pari evidencia

(1) S. Hieronymus ipse in eadem causa Pelagianam de se testatur ad Ctesiphont. ep. 133. n. 12. (ed. Vallars. T. I. p. 1034.): « multi anni sunt, quod ab adolescentia usque ad hanc aetatem diversa scripsi opuscula, semperque habui studio audientibus loqui, quod publice in Ecclesia didiceram. »

claruit propter iuris violationem, qua potestas civilis scholas etiam theologiae ab auctoritate Ecclesiae et intimo cum ea nexu avellere studuit. Quidquid igitur sit de harum recentissimarum scholarum consensu, indole ecclesiastica, et consanguinitate cum intellectu catholico ipsius Ecclesiae; Academiae certe vetustiores omnes non nisi auctoritate Sedis Apostolicae erant et censebantur legitimae. Pontificis diplomate erectae ac munitae, sub continua ipsius Sedis Apostolicae vigilantia constitutae, ius suum omne, sua privilegia, suam in docendo auctoritatem derivabant ab Ecclesia. Porro secundum hanc cum Ecclesia intimam connexionem et relationem scholae theologiae et doctorum integra collegia scopum praefixum habebant sinceram expositionem, explicationem, et defensionem ipsius doctrinae et disciplinae ecclesiasticae. Si qui vero ex doctoribus ad sententias periculosas declinare viderentur, continuo tum ab ipsis Academicis auctoritate velut subdelegata per propositionum proscriptionem et scientificas censuras, tum auctoritate propria Episcoporum, et ipsius tandem Pontificis supremo magisterio coercerentur. Vicissim ex scholis ita constitutis velut ex *almis matribus* prohibant maximam saltem partem ipsi Episcopi et praecipui quique in universo Clero, quibus certe institutio in scholis percepta elementum erat humanum ad intelligentiam doctrinae et disciplinae, qua instituebant et regebant populum christianum. Insuper Episcopi iidem tum singuli ipsique Pontifices tum Concilia in doctrina declaranda et definienda Academiae ac scholarum doctores in consilium adhibebant ita, ut communis scholarum doctrina tamquam praeparatio quaedam esset authenticae definitionis Pontificum et Conciliorum (1).

(1) Confer e. g. Concilium Viennense in Clement. de Summa Trin. « Patres Conc. Viennensis opinionem illam, inquit, quae dicit tam parvulis quam adultis conferri in baptismo informantem gratiam et virtutes, tamquam probabiliorum et doctorum modernorum theologiae magis consonam et concordem, fore a catholicis eligendam. Si ergo in re quae olim inter ipsos etiam scholasticos theologos controversa fuerat, opinio concors iuniorum tanti apud Patres in Concilio fuit, quanto ma-

Iam hisce positis, spectatis scilicet principiis quibus scholae catholicae reguntur et earundem relatione ac connexionione cum summis pastoribus et cum Ecclesia universa, spectato scopo totoque ingenio scientifico et morali doctorum si universim et in complexu considerentur, spectata auctoritate qua *communis* eorum doctrina apud Episcopos, Pontifices, in Conciliis et in Ecclesia universa habetur, evidenter apparet, caput doctrinae in quod scholae omnes tamquam in doctrinam fidei conveniant rata et constanti sententia, esse doctrinam comprehensam in « intellectu catholico » et in « conscientia communis fidei » ipsius successionis apostolicae et Ecclesiae totius. Hoc ipsum est, quod docuit summus Pontifex Pius IX. in litteris ad Archiepiscopum Monachiensem (21. Dec. 1863.). « Etiam si ageretur de illa subiectione, quae fidei divinae actu est praestanda, limitanda tamen non esset ad ea, quae expressis oecumenicorum Conciliorum aut Romanorum Pontificum huiusque Apostolicae Sedis decretis definita sunt; sed ad ea quoque extendenda, quae ordinario totius Ecclesiae per orbem dispersae magisterio tamquam divinitus revelata traduntur, *ideoque universali et constanti consensu a catholicis theologis ad fidem pertinere retinentur.* » Quamvis ergo scholae et scholarum theologi non sint organon a Christo institutum ad conservandam doctrinam revelatam sub assistentia Spiritus veritatis, ex unanimi tamen et constanti eorum sententia in rebus fidei, quando non solum docent aliquid ut verum sed ut credendum fide catholica, in cognitionem ducimur intelligentiae catholicae et doctrinae, quam ipsa successio apostolica ut custos et interpretis authentica revelationis conservat et tradit (1).

gis nos res omni tempore ab schola praescriptas tenere ac revereri debemus » Melch. Canus de Locis I: VIII. c. 4. concl. 2. (De re ipsa infusionis donorum, de qua Concilium hic loquitur, vide Conc. Trid. sess. VI. c. 7. can. 11. cf. Tract. de Incarn. p. 405.).

(1) Verba Christi « qui vos audit me audit, » et altera Pauli (Eph. IV. 11.): « ipse dedit... pastores et doctores, » non possunt ergo immediate transferri ad doctores scholasticos et ad horum auctoritatem demonstrandam, ut a Cano factum esse video (l. VIII. c. 4. concl. 3. ar-

2°. Distinxi unanimum scholae sententiam de re aliqua *ut fidei*, et sententiam de re *ut vera*; ex priori ducimur in certam cognitionem doctrinae totius Ecclesiae, ut dictum est; in posteriori eam auctoritatem esse concedimus, ex qua propter eam, de qua diximus, connexionem scholae cum Ecclesia docente pondus accedat gravissimum, nec fas sit ab huiusmodi communi ac constanti doctrina discedere.

Schola universa spectari nimirum debet eo fere modo, quo superius th. XII. demonstravimus considerandam esse plebem christianam seu *Ecclesiam discentem*; est enim, ad doctrinam quod attinet, schola universa theologica (quandiu manet vere theologica et in debita subordinatione ad Ecclesiam docentem) insignis quaedam *pars Ecclesiae discentis*. Hinc ulterius distingui debet elementum supernaturale seu charisma veritatis et elementum humanum. Charisma veritatis ac infallibilitas non est promissa scholae immediate in se; sed per successores Apostolorum « qui cum episcopatus successione charisma veritatis certum acceperunt, » integritas doctrinae fidei in schola universim spectata conservatur. Quatenus ergo unanimis consentit in aliquam doctrinam ut *fide credendam*, sicut populus christianus ita schola theologica universa non errat ex causa supernaturali, quia Spiritus Sanctus per ministerium et magisterium successionis apostolicae, cui per *obedientiam fidei* cohaeret et subicitur, fidei integritatem in ea conservat (1).

At quando doctores scholae inquisitione, studio humano, et scientia humana proponunt suas de doctrina revelata sententias, suasque deductiones ex fontibus revelationis ut

gum. 3.), quamvis adhiberi possint ad demonstrationem mediatam; posita enim auctoritate docendi, quam successioni apostolicae a Christo collatam esse illis verbis demonstratur, potest ex eadem auctoritate et ex connexionione ac relatione scholae cum pastoribus et doctoribus a Christo institutis ipsius scholae auctoritas deduci.

(1) Hoc sensu non artem de infallibili assistentia Spiritus Sancti immediata verum esse concedimus, quod ait Canus l. c. concl. 2.: « cum inter ipsos theologos scholasticos magna fere ubique dissensione certetur, ita ut in hac parte iure forsitan reprehendantur, certe non ideo omnes assenserent, nisi eodem divino Spiritu permoverentur. »

veras unanimi consensu, non tamen ut fide catholica creditas ab Ecclesia et credendas; auctoritas ex principiis superioris positae gravis quidem agnoscenda est, cui nemo sine nota saltem terneritatis audeat contradicere; imo est hic scholarum consensus praeparatio quaedam et elementum humanum, cuius ipsum magisterium infallibile semper rationem habet, et quo sub directione Spiritus Sancti uti et invari solet ad declarationes et definitiones authenticas. Non tamen possumus dicere, scholam ipsam in sua inquisitione et suo studio humano esse immediate sub infallibili assistentia Spiritus Sancti, qua fiat, ut sub hypothesis consensus errare non possit; haec enim assistentia modo in superioribus declarato immediate solis successoribus Apostolorum in unitate et consensione spectatis, atque unitatis origini successoris Petri a Christo promissa est. Hinc passim doctores gravissimi sententias theologicas etiam unice ex principiis revelatis deductas affirmant certas propter consensum omnium scholasticorum, negant tamen easdem esse de fide; proindeque contra unanimem huiusmodi sententiam pugnare aiunt fore saltem temerarium, non tamen haereticum. Sic e. g. Vasquez in 3. q. 6. disp. 41. docet, « in Christo esse gratiam habitalem et charitatem (videlicet habitus infusus) idque indubitanter asserendum esse *iuxta scholasticorum communem sententiam*, et absque temeritatis nota id negari non posse. » Simul tamen contendit adversus Suarezium, hanc doctrinam licet absque ulla controversia communem inter scholasticos, non pertinere ad fidem ita, ut eius negatio posset dici error in fide. Vasquezio assentiuntur de Lugo, Maeratus alique. Ipsemet Suarez de communi in omnibus scholis doctrina asserente animae Christi ab initio suae existantiae visionem beatificam, eodem fere modo loquitur. « Quaes, qua certitudine haec doctrina tenenda sit. Aliqui existimant, simpliciter esse de fide. Sed non videtur, quia Scripturae testimonia non sunt adeo expressa, quin aliis modis explicari possint; et nulla etiam exstat de hac re Ecclesiae definitio, neque etiam Traditio est satis aperta; *nam licet theologo in hac veritate asserenda consentiant, non tamen illam*

affirmant ut dogma fidei, et fere eodem modo loquuntur ss. Patres; et ideo alii solum dicunt, esse opinionem ita veram, ut contrarium opinari temerarium sit. Et haec est censura mitissima omnium, quae dari potest; existimo enim contrariam sententiam etiam erroneam » (1) Suarez in 3. q. 9. disp. 25. sect. 1. cf. Canon l. XII. c. 7. praecept. 8. Eodem fere modo sentiendum est et ipsi scholastici sentiunt quoad doctrinam communem et theologice certam de processione Verbi ac Spiritus Sancti *per formalem rationem intellectus et amoris*, de qua multis egimus in Tractatu de Trin. th. XXVI.

3°. Ubi vero constans et consentiens doctrina non obtinet sed theologi graves in diversa abeunt, multoque magis ubi non rata sententia sed opinantium modo rem proponunt, ibi auctoritas non quidem continuo nulla est; verum consensus ipse ostendit, auctoritate rem confici non posse, sed rationibus standum esse, ut illud amplectamur, quod fidei analogiae, doctrinae scilicet Scripturae, explicationibus Patrum, praedicationi ecclesiasticae, sensui et consensui Ecclesiae magis videatur consonum (de sententiis enim loquimur vere theologice non de meris placitis philosophiae). Quae quidem inquisitio ad tractationem vere theologice non solum in huiusmodi rebus ambiguis sed ubique necessaria est, ut non solum constet, an doctrina de qua quaeritur, pertineat ad depositum revelationis, sed etiam *quomodo in eo contineatur et ad illud pertineat*. Hoc autem examine rite instituto perspicuum fiet, doctrinam principum scholae Lombardi, Halensis, s. Bonaventurae et maxime s. Thomae in sententiis quidem constantibus ac communibus non nisi compendium esse ac summam doctrinae Patrum (2), et praedicationis ecclesiasticae; tum vero in

(1) De veritate theologica harum sententiarum vide Tract. de Verbo incarnato th. XLI.

(2) Patres quos scholastici vetusti velut duces sequuntur et quorum imaginem expriment, sunt potissimum quidem Augustinus, Dionysius, Gregorius, Boethius, Damascenus; verum hos ipsos interpretantur vel quandoque etiam eorum sensum temperant aut corrigunt secundum normam praedicationis ecclesiasticae.

iis etiam capitibus, quae magis ambigua sunt et in opinione posita, congruentiam et nexum magis minusve arctum cum eadem praedicatione ecclesiastica non deesse. Simul deinde patebit, inter magnos illos scholae magistros a partium studio vacuos diversitatem quidem, raro tamen in rebus maioris momenti pugnam esse et proprie dictum dissensum. Propter hanc intimam connexionem cum doctrina Patrum et cum intellectu catholico universim, auctoritas principum scholae et prae ceteris s. Thomae per se sola non quidem irrefragabilis est, veneranda tamen et inter privatos doctores praecipua. Fructus praeterea numquam poenitendus illius, quod diximus, examinis is etiam erit, ut melius assequamur genuinum sensum magistrorum scholae, et distinctius intelligamus non solum quid doceant, sed etiam rationes, quare ita doceant et ita docendum sit. Neque tamen ideo fas est in huiusmodi rebus, ubi viri graves et docti diversa opinantur, placitis unius viae, ut loquuntur, et iis quae tibi vera vel probabiliora videntur, ita insistere, ac si auctoritate totius scholae immo etiam totius Ecclesiae illa vera probarentur, vel quia unum aliquem ex magnis scholasticis nominasti, iam omnis a tua opinione dissensus esset intolerabilis. « Theologorum scholasticorum, inquit Melchior Canus, etiam multorum testimonium, si alii contra pugnant viri docti, non plus valet ad faciendam fidem, quam vel ratio ipsorum vel gravior etiam auctoritas comprobant. Videlicet in scholastica disputatione plurium auctoritas obruere theologum non debet, sed si paucos viros modo graves secum habeat (gravibus scilicet rationibus nixos), poterit sane adversum plurimos stare; non enim numero haec iudicantur sed pondere... Quo loco sane arguendi sunt scholastici nonnulli, qui ex opinionum quas in schola acceperunt, praedictis viros alios catholicos notis gravioribus inurunt, idque tanta facilitate, ut merito rideantur... Alia sunt scholae placita, de quibus mox dicturi sumus (in quibus scilicet constans et unanimes est consensus, ut a nobis paulo ante est declaratum), alia sunt praecepta sectae, de quibus modo loquimur. Quae ab illis dissident, ea notam habent; quae ab his, non habent. Non

enim si quid aut Scotisticis aut Thomisticis pronuntiatis contrarium est, error illico est » Canus l. VIII. c. 4. conclus. 1.

Omnium quae hactenus disputavimus, haec summa est. a) Ex scholasticorum theologorum scriptis certo constare potest de doctrinae alicuius revelatione et divina Traditione, quando unanimi et constanti sententia in iis reperitur doctrina proposita tamquam pertinens ad catholicam fidem, quia ex consentiente testimonio certo constat de intellectu catholico ipsius successione apostolicae et Ecclesiae totius. b) Ubi propositio et deductio alicuius theologicae doctrinae in iisdem theologorum scriptis rata et unanimi sententia proponitur ut vera ac legitima, ab ea sine nota saltem temeritatis vel etiam erroris dissentire fas non est, quia talis consentiens auctoritas et per se est gravissima, et ab Ecclesia ipsa communis theologorum doctrina tum in Conciliis tum universim extra Concilia magni fit, et tamquam aliquod elementum praeparationis ad solemnes definitiones consideratur. Haec autem accipienda ita sunt, ut valeant de ipsa doctrinae veritate, non autem de modo eam explicandi et probandi; de doctrinis vere theologicis ad res fidei et morum pertinentibus, non autem de placitis mere philosophicis (1); de sententiis ratis ac firmis cohaerentibus cum

(1) Constat, multas veritates per se philosophicas et metaphysicas esse tamen in strictissima relatione cum veritatibus fidei, ut haec sine illis rite intelligi et explicari non possint. Quod cum accidit, veritates illae metaphysicae non quidem universim spectatae sed in sua formali relatione ad veritates fidei, quibuscum complentur sunt, vere theologicae censeri debent. Huiusmodi sunt notiones naturae et hypostasos in relatione ad mysterium unius naturae in tribus hypostasibus SS. Trinitatis et duarum naturarum in una hypostasi Christo (v. Tract. de Incarnat. th. XXVI. sqq.; Tract. de Trin. th. XXIII.); doctrina de accidentibus corporum in ordine ad eorum conservationem sine substantia ut subiecto inhaesionis in SS. Eucharistia; de essentialibus corporum relationibus ad spatium in ordine ad idem mysterium Eucharistiae saltem *negative*, quoniam essentialia non sint (vid. Tract. de Euch. th. XI. XVI.); de habitibus et qualitatibus accidentibus et inherentes in ordine ad doctrinam de gratia et de caractere sacramentali (v. Tract. de Sacram. in genere th. XIII.); de forma substantiali in ordine ad unitatem realem humanae naturae (cf. Tract. de Incarn. th. XII. n. II.); veritates

doctrina Scripturae vel ss. Patrum, non autem de theorematibus opinantium modo propositis; de consensu non unius aetatis multo minus unius aut alterius scholae, sed de consensu constanti et communi gravium theologorum, qui temporis progressu non deserit. Non certe repugnat, ut aliqua sententia aliquamdiu inter theologos communis, postea argumentis et documentis melius perspectis communis esse desinat, vel etiam obsolescat. Talis autem mutatio ipsa argumentum est, consensionem illam antecedentem non fuisse ratam et firmam sententiam, quae securis et immutabilibus niteretur fundamentis; sed opinionem tantum pro praecedenti statu quaestionis probabilem. « Quae opinio, ait Card. de Lugo, hoc saeculo in scholis frequentissima est et fere ab omnibus defenditur, saeculo proximo re melius examinata et novis fundamentis apparentibus, a paucis retinebitur. Non ergo repugnat, aliquamdiu maiorem scholasticorum partem *opinionem aliquam ut probabilior* amplecti, quae re ipsa falsa sit » Lugo de Fide disp. 20. sect. 3. n. 128. c) Quando sententiarum et opinionum inter graves theologos diversitas est, ex eorum auctoritate certitudo comparari non potest; sed tum maiori auctoritate perpensa tum multo magis rationibus ex theologiae fontibus deductis statuendum, quid verum aut vero sit similis.

Postremo, si id necesse est, moneo in tota hac declaratione nostra unice sermonem esse *de auctoritate scholae per se spectata*. Nam si rationes spectentur, quibus doctrinam confirmet, facile patet, has etiam a paucis propositas posse esse tales, ut doctrinam vel ad fidei revelatae depositum pertinere, vel saltem theologicæ certam esse demonstrent.

II. Superest, ut satisfiat difficultati, quae contra declaratam auctoritatem theologorum scholae moveri potest et vero a quibusdam recentioribus etiam solet. Scholasticos communi consensu docuisse, aiunt, plures sententias quae

denique aliae plures quae ex sese communes sunt (quoad obiectum materiale) philosophiae et theologiae, quia et per se rationales sunt et simul in revelatione comprehenduntur (cf. Tract. de Deo Prolegom. theorem. II.).

iam a theologis aut falsae aut minus probabiles habentur. Ita e. g. ex eorum sententiis minores Ordines credere operet esse sacramenta, quae tamen doctrina nunc consensu fere aequae communi reiicitur ut falsa. Pariter unanimes docuerunt, materiam in sacramento Ordinis esse traditionem instrumentorum, quod nunc post Morini, Martenii aliorumque inquisitiones in vetera monumenta a non paucis, imo a maiori forte parte theologorum sine temeritate negatur. Simili consensione feruntur docuisse, peccatorem iam contritione iustificatum ad sacramentum poenitentiae accedere debere, nec potestatem clavium ad absolvendum a culpa extendi; sed Deum immediate citra ministerium sacerdotis remittere culpam poenitenti, sacerdotem absolvere solum a poena; de cuius quidem doctrinae falsitate saltem post Concilium Tridentinum constat.

Non est nobis propositum singulorum scholasticorum genuinam sententiam de hisce doctrinae capitibus examinare; solum nunc negamus, consensum circa illa, quicumque fuerit, eos characteres praeseferre, sub quibus auctoritatem scholasticorum valere diximus ad plenam demonstrationem doctrinae fidei vel certitudinis theologiae. Nam a) in nullum ex commemoratis capitibus umquam existit scholarum consensus tamquam in doctrinam fidei catholicae creditam et credendam, nec etiam ut in doctrinam penes catholicos doctores certam et sine controversia tenendam; sed consensus, si quis existit, erat communis quaedam opinio. Hoc ne de aliis dicam, vel inde manifestum est, quod b) consensus non erat universalis; sed doctores magnae auctoritatis motis et paullo eliquatis hisce quaestionibus in diversas abibant sententias, quin ideo vel communi fidei vel certae doctrinae in re tanti ponderis repugnare censebantur, et in crimen umquam vocarentur violatae fidei vel gravis erroris. c) Si consensum aliquamdiu fuisse demonstrari posset, certe is non erat constans, quod ipsum argumentum esse diximus, praecedentem, si quis fuit, consensum non firmæ et ratae sententiae sed opinionis fuisse. Sane iam tempore s. Thomae, quo post prima initia ingenium, doctrina, gloria scholae sua incrementa accepit, quoad

priora duo capita quae commemoravimus, erat sententiarum diversitas; quoad ultimum saltem communior esse coepit doctrina, quae posteriori aetate in scholis lucidius explicata in Concilio ipso Tridentino confirmationem nacta est.

1°. Ad Ordines minores quod spectat, non a Christo institutos esse sed procedente tempore « Ecclesiam sibi eos constituisse, » iam ante aetatem s. Thomae docebant Hugo a S. Victore, Lombardus, Gratianus; ex qua institutione ecclesiastica sequitur, non esse veri nominis sacramenta. Post tempora s. Thomae diu ante Morini inquisitiones diserte affirmarunt et probandum susceperunt, minores Ordines non esse sacramenta, Durandus, Caietanus, Navarrus, Dominicus Sotus, qui posterior ominatur s. Thomam, si in summa ad hunc locum pervenisset, sententiam traditam in 4. dist. 24. mutaturum fuisse, et rationem sacramenti hisce Ordinibus negaturum. Quae quidem coniectura non aliud ostendit, nisi quod tempore Soti (unius ex theologis Concilii Tridentini) constabat, penes vetustos scholasticos totam hanc rem non in certa sententia, sed in opinione positam fuisse et ultro citroque disceptatam (1). De his doctoribus vide Vasquez in 3. P. disp. 237. c. 2. Inde a saeculo XVI. frequentissima et communior fieri coepit inter doctores sententia haec negans. De diversis opinionibus, utrum episcopatus sit Ordo et sacramentum, vide Vasquez ib. disp. 240.

2°. Venio ad id, quod dicitur de materia sacramenti Ordinis. Est in hoc capite fere eadem ratio ac in praecedenti; diversi opinabantur diversa. Longe communior certe sententia erat et multorum adhuc nunc est illa, quae in praxi et usu semper est tenenda, traditionem scilicet instrumentorum esse in Ecclesia latina partem necessariam mate-

(1) S. Thomas in 4. dist. 24. q. 1. a. 2. sol. 2. tres adfert *opiniones* de Ordinibus, qui characterem imprimant. « Circa hoc fuit triplex opinio. Quidam enim dixerant, quod in solo Ordine sacerdotii character imprimitur. Sed hoc *non videtur* verum (post Tridentinum iam non esset tutum id asserere)... alii dixerant, quod in sacris Ordinibus imprimitur character non autem in minoribus... Cum character sit signum distinctivum ab aliis, oportet quod in omnibus character imprimatur... et haec est *tertia opinio, quae communior est.* »

riae sacramenti. S. Bonaventura tamen defendit in Ordinibus sacris essentialem materiam esse solam manuum impositionem: « sicut omne instrumentum sive armatura in virtute manus est, sic etiam per impositionem manuum, ubi deessent talia (instrumenta), possunt signari; unde... in impositione manuum in Ecclesia primitiva ceteri Ordines implicabantur » 4. dist. 24. P. 2. a. 1. q. 4. S. Thomas vero censuit, « per manus impositionem dari plenitudinem gratiae, per quam ad magna officia sint idonei... in ipsa datione calicis sub forma verborum determinata characterem sacerdotalem imprimi » 4. dist. 24. q. 2. a. 3. Alii alio modo rem explicabant, ut manifestum sit, omnes quidem censuisse, practice totum ritum esse accurate servandum, in theoretica vero determinatione essentialis materiae ac formae non fuisse universalem consensum in unam sententiam sive ut fide credendam sive ut theologie absque controversia certam (Vasquez l. c. disp. 239.).

3°. Quoad postremum de potestate clavium ad absolvendam culpam, possent qui negasse videntur hanc potestatem, ita explicari, ut non ministerialem ac instrumentalem sed potestatem tamquam causae principis negaverint in ministris, et hoc sensu dixerint, solum Deum non vero sacerdotem remittere culpam. Ita certe s. Thomas explicavit Magistrum Lombardum. Doctrina Magistri 4. dist. 18. haec erat. « Varia a doctoribus traduntur super his, et in hac tanta varietate quid tenendum? Hoc sane dicere ac sentire possumus, quod solus Deus dimittit peccata et retinet; et tamen Ecclesiae contulit potestatem ligandi et solvendi. Sed aliter ipse solvit et ligat, aliter Ecclesia. Ipse enim per se tantum dimittit peccatum, quia et animam mundat ab interiori macula, et a debito aeternae mortis solvit. Non autem hoc sacerdotibus concessit, quibus tamen tribuit potestatem solvendi et ligandi, id est ostendendi homines ligatos vel solutos. » S. Thomas in hunc locum 4. dist. 18. q. 1. a. 3. sol. 1. ad 1. ita commentatur. « Sicut Magister dicit in littera, sacerdotibus commissa est potestas remittendi peccata, non ut propria virtute remittant, quia hoc Dei est; sed ut operationem Dei remittentis ostendant tanquam mi-

nistri. Sed hoc contingit tribus modis. Uno modo ut ostendant eam non praesentem, sed promittant futuram.... sic sacramenta veteris legis operationem Dei significabant... Alio modo ut significant praesentem, et nihil operentur ad eam; et sic *quidam dicunt*, quod sacramenta novae legis significant collationem gratiae... Tertio modo ut significant divinam operationem in remissionem culpae praesentem, et ad ipsam aliquid dispositive et instrumentaliter operentur; et sic secundum aliam opinionem, *quae sustinetur communius*, sacramenta N. L. emundationem ostendunt divinitus factam, et hoc modo etiam sacerdos N. T. ostendit absolutos a culpa. » (Haec doctrina non quidem de operatione *dispositiva*, sed de vera efficacia instrumentali sacramentorum, quam pro suo tempore s. Thomas dicit communiorem, iam a Trid. Concilio sess. VII. can. 6-8; sess. XIV. c. 9. definita est. Cf. Tract. de Sacram. th. X. XI.). Disertius et asseverantius de hac ipsius culpae remissione per absolutionem sacerdotis ut per causam instrumentalem agit s. Thomas 3. q. 84. a. 3. ad 3. et in Opusc. V. ed. de Rubeis al. XXII. de Forma absolutionis. Richardus a S. Victore coaevus Lombardo in Tract. de potestate ligandi et solvendi c. 12. ita loquitur. « Exstat *quorundam* de potestate ligandi atque solvendi *sententia tam frivola, ut ridenda videatur potius quam refellenda*. Putant enim et praedicant, sacerdotes non habere potestatem ligandi atque solvendi, sed ostendendi homines esse solutos sive ligatos... Dicunt apostolicos viros peccata remittendi vel retinendi potestatem non habere, cum Dominus hoc dicat; dicunt, eos tantummodo habere potestatem utrumque ostendendi, cum Dominus hoc non dicat. »

Porro quisquis sensus fuerit Magistri et aliquot scholasticorum illius temporis, ex ipso modo quo loquitur Lombardus, et ex verbis disertis s. Thomae aliorumque constat, illam doctrinam nec fuisse unquam communem nec fuisse firmae sententiae sed merae opinionis, et tempore iam s. Thomae obsolevisse, ita ut eliquata quaestione veritas opposita in universali consensione ac professione iam sit totius Ecclesiae. Scholasticorum a saeculo XII. ad XVII. hac de re doctrinam ipsis eorum verbis descriptam habes in disserta-

tione Caroli Du Plessis d'Argentrée: « De contritione et virtute clavium variae scholasticorum sententiae » Parisiis 1712. Confer Morinum de Poenit. l. VIII. et de Contritione et Attritione P. I., quibus locis etiam hic auctor de scholasticorum sententia agit.

SECTIO III.

DE RELATIONE INTER DIVINAM TRADITIONEM ET SCRIPTURAM.

THESIS XVIII.

Praedicatio ecclesiastica est suprema norma interpretationis ss. Scripturarum.

« *Catholicus intellectus* 1°. spectatus in authentico iudicio ad univ-
« versam Ecclesiam, vel in consentiente doctrina successione apostoli-
« cae manifestatus, sub assistentia Spiritus Sancti est interpres infal-
« libilis Scripturarum sacrarum: unde 2° huiusmodi authentica interpre-
« tatio quatenus versatur circa singulares Scripturarum textus, simpli-
« citer haberi debet *intelligendi regula*; 3° universim spectata *prae-*
« *dicatio ecclesiastica* est canon interpretationis significatione *negan-*
« *te*, quod sensus ei contradicens nunquam potest esse verus, et signi-
« ficatione *aiente*, quod ad verum sensum reperendum vel confirman-
« dum plerumque manuducit et non mediocriter iuvat. »

I. Veritas huius theses consequitur ex iis omnibus, quae in Sectione I. demonstravimus de totius doctrinae revelatae conservatione et explicatione per magisterium authenticum sub assistentia Spiritus Sancti. Quando docemur, totam « disciplinam qua fiunt Christiani, » in perpetua successione custodum fidei conservari et propagari; « in Ecclesiam tamquam in depositarium dives collata esse omnia quae sunt veritatis, ut quicumque velit, hauriat ex ea potum vitae; » « in Ecclesia tamquam in vase bono esse eximium depositum fidei a Spiritu Dei semper iuvenescens et iuvenescere faciens ipsum vas, » huius proinde vitae fidei semper iuvenescens principium esse Spiritum Sanctum: profecto non intelligitur conservatio tantummodo verborum,